

Al ligt de 13^e-eeuwse zaalkerk van Den Andel op een verhoogd kerkhof, hij dringt zich niet bepaald op aan zijn omgeving. Als je niet goed oplet, rijd je er zo aan voorbij. De laatromaanse stijlenmerken zijn goed af te lezen aan de oostelijke topgevel. Twee smalle spitsboogvensters werden dichtgezet, maar hun omtrekken zijn nog altijd goed herkenbaar. De oostgevel is behoorlijk aangetast; bij reparaties door de jaren heen werden verschillende soorten baksteen gebruikt. Ter hoogte van de koorgrens zijn aan beide zijden de sporen van een laag venster zichtbaar. In de westwand bevindt zich een sobere classicistische ingang uit 1710. Gelukkig werd een sloopvergunning voor de kerk van Den Andel in 1989 (!) geweigerd. In 2008 werd het gebouw overgedragen aan de Stichting Oude Groninger Kerken. Het was voor deze stichting toen de eerste keer dat er op één middag drie kerkgebouwen werden overgenomen (Den Andel, Eenrum, Westernieland).

Toren

Ten zuidoosten van de kerk staat een vrijstaande zadeldaktoeren uit de 14e eeuw, met een jongere dakruiter. De torenklok werd in 1653 gegoten door Jurrien Balthasar uit Leeuwarden. De galmgaten zijn afgesloten met gele hekjes waar vleermuizen tussendoor kunnen. Daaronder zorgen schuine zwarte galmborden ervoor dat het geluid van de klokken mooi naar buiten stroomt. Voor zo'n bescheiden bouwwerk is Balthasars luidklok opvallend groot.

Interieur

De vier oorspronkelijke gewelven zijn bewaard gebleven. Het zijn perfecte koepels die niet door ribben, maar door geschilderde versiering in segmenten worden verdeeld. Omstreeks midden 14^e eeuw werden verschillende gewelvfakken voorzien van figuratieve schilderijen. Een weinig vredelievend tafereel zijn twee ridders te paard die elkaar bestormen. De linker draagt een maliënkolder onder een lang gewaad en zwaait met een groot zwaard. De rechter ridder is geharnast en draagt een lange lans met een scherpe punt. Godsdienstwetenschapper Saskia van Lier legt dit uit als een verbeelding van het vetestelsel dat in de 14e eeuw in de Friese landen bestond, waartoe ook de Groninger Ommelanden behoorden. Omdat een centraal gezag in deze streken ontbrak, werden belangrijke gerechtelijke geschillen in tweekampen beslecht. In de context van het kerkgebouw roept de scène associaties op met het Godsoordeel, waarbij de onschuldige door goddelijke bijstand overwon. Ook al niet echt vredelievend zijn de twee geschilderde dierfiguren die strijdbaar tegenover elkaar staan. Het rechterbeest lijkt op een draak, het symbool van het kwaad, terwijl het katachtige beest links een panter zou kunnen zijn, zinnebeeld van het goede. Tezamen lijken de ridders en de beesten op de gewelven in de kerk van Den Andel de kosmische strijd tussen goed en kwaad te verbeelden, waarbij God altijd de goede partij bijstaat.

Inrichting

Voor de sluitwand van het koor bevindt zich een preekstoel in Lodewijk XVI-stijl uit 1792. Een 18^e-eeuwse koperen kroon is versierd met een gekroonde dubbelkoppige adelaar als verwijzing naar Groningen als vrije rijksstad. Het schip is gevuld met banken met eenvoudig versierde eindstukken. Het orgel werd in 1879 gemaakt door de firma P. van Oeckelen & Zonen. Destijds konden de kerkvoogden kiezen uit een instrument van vijf, zes, of negen registers (1400, 1800, of 2100 gulden). In december 1878 werd besloten voor het grootste orgel te gaan. Het instrument is geschilderd in een palissander-imitatie. Door een verzakking van de west- en de zuidmuur van de kerk is het orgel echter scheefgetrokken. Tijdens de kerkrestauratie van 1991-'92 is de muur wel gestut, maar niet hersteld.